

Forslag

til

Lov om ophævelse af revisionsbestemmelser vedrørende lov om euforiserende stoffer og borgerlig straffelovs § 191.

Fremsat den 1. december 1970 af *indenrigsministeren*.

§ 1. I lov nr. 169 af 24. maj 1955 om euforiserende stoffer, som ændret ved lov nr. 277 af 18. juni 1969, ophæves § 4, stk. 4.

§ 2. I lov nr. 276 af 18. juni 1969 om ændring i borgerlig straffelov (Narkotikakriminalitet) ophæves § 2, stk. 2.

Bemærkninger til lovforslaget.

Til § 1.

1. Ved lov nr. 277 af 28. juni 1969 om ændring af loven om euforiserende stoffer, der trådte i kraft den 1. juli 1969, blev som § 2 a indsat en bestemmelse, hvorefter lovens §§ 1 og 2 finder tilsvarende anvendelse på stoffer, der kan omdannes til stoffer med euforiserende egenskaber. Ændringen skete for at udelukke tvivl om, hvorvidt indenrigsministeren har hjemmel til at bestemme, at sådanne stoffer ikke må forefindes her i landet (lovens § 1), eller at de alene må anvendes til medicinske eller videnskabelige formål (lovens § 2). Der henvises til FT 1968-69 Till. C, sp. 1355.

I det folketingsudvalg, der behandlede lovforslaget, drøftedes spørgsmålet, om cannabisprodukterne bør legaliseres. Endvidere drøftede udvalget forskellige forhold i forbindelse med ungdomsnarkomanien, herunder den blandt misbrugere af euforiserende stoffer forekommende leverbetændelse.

Med hensyn til spørgsmålet om legalisering af cannabis gav udvalget udtryk for, at der med henblik på en afklaring af spørgsmålet burde foretages en øget forskningsindsats til belysning af cannabisprodukternes farlighedsgrad, den retslige kontrols indvirkning på brugergruppen og andre spørgsmål af betydning for en endelig afgørelse af det ønskelige eller uønskelige i en indpasning af disse produkter i samfundet. Endvidere fandt udvalget, at det burde undersøges, om hensynet til en effektiv fore-

byggelse af stofmisbrug og behandling af stofmisbrugere kunne tale for, at sådanne handlinger, som alene angår omgang med stofferne med henblik på eget forbrug, eventuelt burde undtages fra den opregning af strafbare forhold, som findes i lov om euforiserende stoffer.

Bl. a. under hensyn til de omtalte problemer fandt udvalget, at loven om euforiserende stoffer burde optages til revision i folketingssamlingen 1970-71 sammen med straffelovens § 191. Udvalget lagde vægt på, at de to lovforslag, der udgør et samlet lov- og problemkompleks, behandles som en enhed, (FT 1968-69, Till. B, sp. 2646-47). En revisionsbestemmelse i overensstemmelse hermed blev derfor under folketingsbehandlingen indsat i loven om euforiserende stoffer. (Der henvises om straffelovens § 191 til bemærkningerne ad § 2 i nærværende lovforslag).

Under hensyn hertil vil der nedenfor blive redegjort for den konstaterede udvikling i misbruget af euforiserende stoffer og for forskningsproblematikken i forbindelse med spørgsmålet om legalisering af cannabis, samt for spørgsmålet om eventuel udvidelse af adgangen til at anvende administrative tvangsforanstaltninger over for narkotikamisbrugere.

Det er indenrigsministeriets opfattelse, at der ikke siden lovens vedtagelse i juni 1969 er fremkommet forskningsresultater, der kan afsvække de argu-

menter mod legalisering af cannabis, som tidligere er blevet fremført i forbindelse med behandlingen af spørgsmålet. Nærværende lovforslag går derfor ud på ophævelse af den nævnte revisionsbestemmelse.

Bemærkningerne til nærværende lovforslag indeholder tillige en kort omtale af spørgsmålet om eventuel yderligere hjemmel for anvendelse af administrative tvangsbestemmelser. Spørgsmålet er omtalt udførligt i den redegørelse, der for nylig er afgivet af kontaktudvalget vedrørende ungdomsnarkomanien.

2. Kontaktudvalget vedrørende ungdomsnarkomanien har i september 1970 afgivet „Redegørelse II om visse sider af stofmisbrugsproblemets udvikling og forslag til påtrængende foranstaltninger“. Redegørelsen indeholder bl. a. i kap. 2 og 9 en omtale af de unge stofmisbrugere, som er anbragt på institutioner under børne- og ungdomsforsorgen, hospitalsvæsenet og fængselsvæsenet. På trods af undersøgelsesmetodens og materialets begrænsninger kan undersøgelserne formentlig tjene som grundlag for en beskrivelse af visse almene træk blandt de sværest belastede stofmisbrugere i perioden oktober 1968 til april 1970:

— der er sket en stigning i antallet af misbrugere i de helt unge aldersgrupper,

— der er til stadighed dobbelt så mange mænd som kvinder og indenfor fængselsvæsenets område en endnu større overvægt af mænd,

— næsten alle unge stofmisbrugere bruger cannabis enten lejlighedsvis eller regelmæssigt sammen med et eller flere stoffer,

— de sværest belastede stofmisbrugere foretrækker i stigende grad stoffer indenfor opiatgruppen (d. v. s. bl. a. opium og morfin og visse syntetisk fremstillede stoffer med lignende virkning: pethidin og ketogan); samtidig hermed er misbruget af centralstimulerende stoffer (amfetamin, preludin etc.) faldende.

På grundlag af oplysninger, kontaktudvalget har modtaget om stofmisbrugets omfang og karakter, bl. a. fra de ovennævnte institutionsundersøgelser, har udvalget i den ovennævnte redegørelse fremlagt nogle almene synspunkter for, hvorledes behandlingen af unge stofmisbrugere bør tilrettelægges og koordineres på de mange forskellige institutioner, der er inddraget i dette arbejde. Desuden har udvalget i første omgang udarbejdet forslag for de institutionsområder, hvor der er størst behov for en hurtig udbygning. De enkelte forslag bygger på erfaringer fra behandlingsarbejdet i København og Århus samt visse større provinsbyer og er på en række væsentlige punkter i overensstemmelse med foranstaltninger, som er foreslået i lande med lignende

misbrugsproblemer. Der henvises herom især til den svenske Narkomanvårdkommitté's betænkning: „Narkotikaproblemet, Samordnede Åtgärder“, (SOU 1969:52).

3. Kontaktudvalget har med teknisk assistance fra socialforskningsinstituttet gennemført en undersøgelse pr. 20. april 1970 over stofmisbrugets omfang og karakter på forskellige skoler. Undersøgelserne er under endelig bearbejdelse og kan forventes publiceret om kort tid.

Sammenlignet med en nogenlunde tilsvarende undersøgelse, som en arbejdsgruppe under sundhedsstyrelsen foretog i 1968, viser de foreløbige resultater af undersøgelsen, der omfattede 3.097 unge, at andelen af de repræsenterede unge, der har fået cannabis tilbudt, er steget fra 20 pct. til 40 pct., og at stedet for det første tilbud af stoffet fortsat i halvdelen af tilfældene er ved private sammenkomster.

Andelen af de repræsenterede unge, der har prøvet cannabis er steget fra 12 til 24 pct. Endvidere er andelen af unge, der bruger stoffet regelmæssigt (d. v. s. mindst 2 gange om ugen), steget fra 1 pct. til 4 pct.

Andelen af unge, der har prøvet andre stoffer end hash, er steget fra 2 pct. til 4 pct. Der er fortsat ingen blandede de repræsenterede unge, der bruger disse stoffer regelmæssigt.

Brugen af cannabis er stadig mere udbredt blandt mænd end blandt kvinder, om end denne forskel nu er indsnævret noget. Stigningen i brug af cannabis gør sig gældende både i hovedstadsområdet og i provinsen, og brug af cannabis er således fortsat mest udbredt i hovedstadsområdet.

4. På foranledning af kontaktudvalget påtog socialforskningsinstituttet sig i efteråret 1969 at gennemføre en undersøgelse af stofmisbrug blandt studenter, der i efteråret 1967 blev indskrevet ved universiteterne i København, Odense og Århus samt ved nogle af de højere læreanstalter. Undersøgelsens formål var at følge en eventuel sammenhæng mellem stofmisbrug og studiepræstation og at forsøge at finde eventuelle sammenhænge mellem stofmisbrug og de unges holdning og tilhørsforhold til forskellige grupper. En eventuel udvikling hos ikke-brugere og brugere forudsættes søgt konstateret ved senere follow-up undersøgelser. Det vil derigennem være muligt at imødekomme det påtrængende behov for udforskning af eventuelle langtidsvirkninger af misbrug af cannabis og/eller andre euforiserende stoffer hos det antal personer, der ikke på grund af stofmisbruget er umiddelbart behandlingstrængende. Retningslinierne for undersøgelsen svarer stort set til en svensk studenterundersøgelse, der blev foretaget i 1968.

Da undersøgelsen skulle gennemføres, mødte den betydelig modstand i visse studenterkredse og blev gjort til genstand for omtale i dagspressen, der bl. a. refererede opfordringer til studenterne om at destruere de udsendte spørgeskemaer eller at besvare disse forkert. En del ubesvarede skemaer er af socialforskningsinstituttet blevet erstattet med personlige interviews, således at den samlede besvarelsesprocent er blevet ca. 60 pct.

Socialforskningsinstituttet forventer at kunne afgive en række foreløbige resultater af studenterundersøgelsen til kontaktudvalget i løbet af december 1970.

5. Kontaktudvalget har anmodet amanuensis Erik Manniche, Københavns Universitets Sociologiske Institut, om at gennemføre et follow-up af en undersøgelse, der blev foretaget blandt ca. 300 personer i november-december 1969. Gennem undersøgelsen ønskes belysning af de pågældende unges forhold med hensyn til stofforbrug og de samme unges almene sociale situation.

Endvidere indeholder kontaktudvalgets Redegørelse II (s. 87) planer om en undersøgelse af skolebørns og andre uddannelsessøgendes unormale uddannelsesforløb. Gennem undersøgelsen vil der muligvis kunne opnås viden om eventuelle langtidsvirkninger af brug af cannabis i forskellige uddannelsessituationer. Undersøgelsen foretages i samarbejde mellem de fire undervisningsdirektorater, amanuensis Erik Manniche, Københavns Universitets Sociologiske Institut samt Danmarks Pædagogiske Institut.

6. Med hensyn til spørgsmålet om cannabisprodukternes farlighedegrad har sundhedsstyrelsen fremsendt to notater udarbejdet af henholdsvis professor, dr. med. Villars Lunn og professor, dr. med. Jens Schou, til hvilke styrelsen har henholdt sig. Notaterne er optrykt som bilag 1 og 2 til nærværende lovforslag.

Det fremgår af notaterne, at det først i løbet af de sidste få år har været muligt at gennemføre en rationel international biologisk forskning på dette meget komplicerede forskningsområde, efter at det dels er lykkedes at foretage renfremstilling og syntetisering af det formentlig mest aktive kemiske stof i cannabisprodukterne, dels er opnået forskningsresultater, der inden for de nærmeste års forskning kan forventes at gøre det muligt at efterspore cannabisprodukternes omsætning i og udskillelse fra organismen.

De seneste års forskning og behandlingserfaringer synes at bekræfte en antagelse om, at cannabis ikke — eller kun i mere moderat grad — har en række af

de særdeles farlige egenskaber og virkninger, der karakteriserer opiatier, LSD og centralstimulerende stoffer. Det bør dog samtidig understreges, at lejlighedsvis brug af cannabis under visse omstændigheder og et længerevarende misbrug af stoffet i sig selv kan medføre meget alvorlige konsekvenser.

I de nævnte notater er det fremhævet, at cannabis afhængigt af dosisstørrelse og de omstændigheder, hvorunder stoffet indtages, indvirker på opfattelsesevne og koncentrationsevne, på muskelkoordination, reaktionsevne og reaktionstid, afstandsbedømmelse og tidsoplevelse og — i videste forstand — selvkontrollen. Visse af de nævnte abnorme reaktioner kan spontant genopleves efter en vis periodes stoffrihed. De hidtil foretagne undersøgelser tyder på, at der er interaktion mellem cannabis og visse lægemidler, herunder amfetamin. Det er herefter uden videre klart, at et øget cannabismisbrug i et teknisk udviklet samfund indebærer store risici bl. a. for trafiksikkerheden, og at dette også gælder i tilfælde, hvor den pågældende i nogle dage eller uger ikke har indtaget stoffet.

Medens cannabis ikke medfører fysisk afhængighed, anses det nu for utvivlsomt, at cannabisindtagelse i visse tilfælde kan føre til udvikling af psykisk afhængighed forstæet som en trang til eller et ønske om stadig på nyt at genopleve stofvirkningen, henholdsvis genopleve den situation — evt. det gruppetilhørsforhold — som kendetegner stofindtagelsen. Spørgsmålet er vanskeligt at belyse og er kun udforsket i begrænset omfang. Det bør formentlig ses i sammenhæng med den pågældende misbrugers psykiske vanskeligheder og hans personlige situation i øvrigt, herunder hans sociale og miljømæssige forhold.

Over for de helt unge, specielt i aldersklasserne 11-16 år, synes indtagelsen af cannabis at indebære særligt alvorlige risici. Fra psykiatrisk og pædagogisk side er det fremhævet, at regelmæssig brug af cannabis kan medføre kendelig nedsættelse af de unges indlærings- og koncentrationsevne og visse betænkelige personlighedsændringer i retning af apati og indadvendthed samt svigtende evne og vilje til at yde præstationer og realisere planer. Fra lægelig side er det påpeget, at sådanne personlighedsændringer i præpuberteten kan få uoprettelige konsekvenser for den pågældendes videre udvikling. Hertil kommer, at de nævnte psykologiske og adfærdsendrende virkninger af cannabis vil kunne medvirke til at bringe de unge i berøring med miljøer (subkulturer), der præges af deltagernes brug af stærkere stoffer.

Undervisningsministeriet har tiltrådt den i bilagene nærmere karakteriserede fare i forbindelse

med regelmæssigt cannabismisbrug blandt unge. Undervisningsministeriets konsulent i sager vedrørende ungdomsnarkomani har i et notat (anført som bilag 3 til nærværende lovforslag) udtalt, at skolen har indtryk af, at en betydelig gruppe af skoleelever, som hyppigt er skadede af deres hashforbrug alene, oplever en fremadskridende sænkning af deres præstationer i forhold til klassens eller gruppens gennemsnitlige præstationsniveau. Dette fører hyppigt til oversiddelser eller til førtidige udmeldelser fra skolesystemet, ligesom der iagttages hyppige skoleskift og forøgede tilpasningsvanskeligheder med adfærdsafvigelser som almindeligt forekommende symptomer.

7. På trods af, at de ovennævnte spørgsmål endnu er helt utilstrækkeligt udforskede, er det sundhedsstyrelsens opfattelse, til hvilken indenrigsministeriet kan henholde sig, at de allerede erkendte faremomenter i forbindelse med cannabis ud fra en isoleret bedømmelse afgørende taler for, at der hverken sker hel eller delvis ophævelse af lovens forbud mod cannabis.

I den hidtil førte debat om eventuel legalisering af cannabis har fortalere for en legalisering henvist til de negative sider ved samfundets opretholdelse af et forbud og den heraf følgende kriminalisering af visse unge, der ikke akcepterer forbudet. En nærmere beskrivelse af de personligheds-mæssige og sociale komplikationer i forbindelse med et sådant samfundsmæssigt forbud er afhængig af en omfattende kriminologisk og sociologisk forskning, som i dag kun foreligger i utilstrækkeligt omfang. Som nævnt under pkt. 1 har det folketingsudvalg, der i 1969 behandlede forslaget om ændringen af loven om euforiserende stoffer, givet udtryk for ønsket om en øget forskningsindsats på dette område.

Efter anmodning fra indenrigsministeriet har kontaktudvalget behandlet spørgsmålet om, hvorledes en sådan intensiveret forskning bør tilrettelægges. Der henvises herom til kontaktudvalgets Redegørelse II, kap. 7.

Efter kontaktudvalgets opfattelse bør gennemførelsen af de i redegørelsens bilag I skitserede kriminologiske og sociologiske undersøgelser drøftes i forbindelse med behandlingen af en kommende betænkning fra Nordisk Fællesudvalg for Narkotikaforskning.

8. Bortset fra de under pkt. 6 og 7 nævnte spørgsmål er en række internationale aspekter af afgørende betydning ved stillingtagen til spørgsmålet om eventuel legalisering af cannabis.

Under hensyn til, at cannabis ikke finder medicinsk anvendelse, og til de skadevirkninger, som er konstateret i lande, hvor stoffets anvendelse har

været almindelig udbredt, er stoffet optaget i bilag 4 til De Forenede Nationers Enkeltkonvention af 1961 og således placeret blandt de euforiserende stoffer, der i henhold til konventionen er underkastet de strengeste kontrolforanstaltninger. Danmark er gennem ratifikation bundet af konventionen og kan kun unddrage cannabis fra konventionens regler ved total opsigelse af konventionen. Konsekvenserne af en ensidig dansk opsigelse og de deraf følgende virkninger for det internationale narkotikasamarbejde må især for Danmark og dets nabolande betragtes som uoverskuelige.

På det 20. møde i FN's narkotikakommission i 1965 og i senere videnskabelige rapporter udsendt af FN er det gang på gang blevet understreget, at cannabis frembyder en fare for samfundet. Dette synspunkt er senest gjort gældende af FN's narkotikakommission i en udtalelse dateret 8. januar 1969 og i den 16. rapport udarbejdet af WHO Expert Committee on Drug Dependence 1969.

En ensidig dansk liberalisering vil endvidere indebære risiko for, at et stort antal unge, der i andre lande misbruger, eventuelt handler med euforiserende stoffer, vil føle sig fristet til at rejse til Danmark, hvor deres tilstedeværelse kan vanskeliggøre et forebyggende og resocialiserende arbejde over for stofmisbrugere.

Under en studietur, som folketingets narkotikaudvalg og medlemmer af kontaktudvalget foretog til Stockholm i februar 1970, blev det fra svensk side meget bestemt frarådet at foretage en ensidig dansk frigivelse. En sådan frigivelse ville uundgåeligt skabe store problemer for Sverige og en række andre lande og være i modstrid med ønsket om større international solidaritet i narkotikabekæmpelsen. Det måtte bl. a. forudses, at en sådan liberalisering vil kunne bevirke, at de af Sverige ønskede internationale regler om kontrol med psykotrope stoffer (bl. a. en række forskellige centralstimulerende stoffer) ikke vil blive tiltrådt af lande, der ikke selv har interne misbrugsproblemer i forbindelse med disse stoffer, og at reglerne derfor ikke kan træde i kraft.

Den svenske narkomanvårdskomité har i sin betænkning „Narkotikaproblemet, Samordnede Åtgärder“ (SOU 1969: 52) fremhævet risikoen og skadevirkningerne i forbindelse med indførelse af cannabis.

9. En endelig stillingtagen til spørgsmålet om legalisering af cannabis er efter indenrigsministeriets opfattelse afhængig af nøje forskning af de under pkt. 6 omtalte biologiske, psykiske og sociale skadevirkninger i forbindelse med cannabisindtagelse sammenholdt med en tilsvarende intensiveret forskning af de under pkt. 7 omtalte personligheds-mæs-

sige og sociale komplikationer som følge af et samfundsmæssigt forbud mod cannabis.

Indenrigsministeriet er enig i, at det er nødvendigt at gennemføre øget forskning om disse væsentlige og komplicerede spørgsmål, og agter at følge forskningen på de nævnte områder. Så længe det imidlertid ikke er sandsynliggjort, at de negative sider i forbindelse med lovens forbud mod cannabis opvejer motiveringen for at opretholde forbudet, er det indenrigsministeriets bestemte opfattelse, at der ikke bør ske ændring af den nuværende retstilstand.

Der er grund til at formode, at de nærmeste års danske og internationale undersøgelser vil kunne belyse en række biologiske og kriminologiske spørgsmål. Det kan derimod næppe forventes, at forskningen inden for denne periode vil kunne udtale sig væsentligt mere sikkert om de vedvarende psykiske og eventuelle somatiske skadevirkninger af cannabis og på tilsvarende måde næppe heller om de omtalte sociologiske og kriminologiske spørgsmål.

Efter indenrigsministeriets opfattelse er det herfter ikke sandsynligt, at der i en overskuelig årrække vil fremkomme oplysninger, der kan gøre en ændring af den nuværende samfundsmæssige vurdering af cannabis aktuel. Hertil kommer, at en ensidig dansk legalisering må betragtes som udelukket. Som følge heraf foreslås revisionsbestemmelsen i loven om euforiserende stoffer ophævet.

10. Kontaktudvalget har foretaget en undersøgelse af, i hvilket omfang gældende administrative tvangsregler anvendes over for unge narkomaner, samt foretaget en vurdering af behovet for yderligere hjemmel for administrative tvangsindgreb. Til brug for behandlingen af spørgsmålet har kontaktudvalget bl. a. indhentet erklæringer fra samtlige psykiatriske afdelinger i landet. Det indsendte svarmateriale er i skematisk form gengivet som bilag 4 a-e i udvalgets redegørelse.

Kontaktudvalget konkluderer, at udvalget ikke for tiden finder at kunne anbefale yderligere hjemmel for tvangsindlæggelse og tvangstillbageholdelse over for unge stofmisbrugere, idet udvalget finder det rimeligt først at udbygge et virkeligt velfungerende behandlingssystem på frivilligt grundlag. Et sådant er efter udvalgets opfattelse i bedst overensstemmelse med dansk retstradition og hidtidige behandlingsprincipper på de euforiserende stoffers område.

Særligt for så vidt angår spørgsmålet om behovet for tvangsmæssig behandling og isolation af stofmisbrugere med leverbetændelse har kontaktudvalget henholdt sig til en tidligere afgiven udtalelse fra sundhedsstyrelsen, hvori det anføres, „at det forhold, at sygdommen er smitsom inden for narko-

mankredse, ud fra epidemiologiske overvejelser ikke kan berettige til tvangsforanstaltninger. Hovedvægten i behandlingen af disse patienter må ligge i behandlingen af narkomanien som sådan.“

Sundhedsstyrelsen har senest i skrivelse af 23. april 1970 fastholdt dette standpunkt, idet styrelsen dog ikke vil afvise, at udviklingen i situationen eller ny viden om leverbetændelse senere kan medføre en ændring af vurderingen.

Det samlede antal anmeldte tilfælde af leverbetændelse, der formentlig kan henføres til narkomaner, var i perioden 1. april-31. december 1968: 216, i 1969: 401 og i de første 7 måneder af 1970: 231.

Indenrigsministeriet og justitsministeriet er efter drøftelse af spørgsmålet enige i kontaktudvalgets konklusion og kan således tiltræde, at der ikke sker udvidelse af hjemmelen for at anvende administrative tvangsregler.

Til § 2.

1. Ved lov nr. 276 af 18. juni 1969 om ændring i borgerlig straffelov (Narkotikakriminalitet), der trådte i kraft den 1. juli 1969, indførtes i straffelovens § 191 en skærpet strafferamme på fængsel i indtil 6 år for grov narkotikakriminalitet af den i bestemmelsen nærmere beskrevne art. Der henvises til FT 1968-69. Till. C sp. 1353.

I betragtning af den usikkerhed, der knyttede sig til spørgsmålet om, hvorledes problemerne omkring ungdomsnarkomanien ville udvikle sig, fandt det folketingsudvalg, der behandlede lovforslaget, det naturligt, at folketinget fik lejlighed til at tage stilling til de erfaringer, der indhøstedes med de ændrede straffebestemmelser. Der blev derfor under folketingsbehandlingen indsat en bestemmelse i lovens § 2, stk. 2, hvorefter forslag om revision af loven skal forelægges folketinget i folketingsåret 1970-71.

I overensstemmelse hermed vil der nedenfor blive givet en redegørelse for, hvorledes praksis over for narkotikakriminalitet har udviklet sig, ligesom der redegøres for spørgsmål vedrørende telefonaflytning i disse sager og anvendelse af varetægtsfængsling af ganske unge lovovertrædere, der blev specielt fremdraget i betænkningen fra det folketingsudvalg, der behandlede lovforslaget, jfr. FT 1968-69 Till. B sp. 2644-45.

Det er justitsministeriets opfattelse, at de retningslinier for anvendelse af kriminalretlige sanktioner på narkotikaområdet, der blev godkendt af folketinget i forbindelse med den omhandlede lovændring, har kunnet efterleves i praksis, og at der ikke har vist sig behov for yderligere ændringer i selve sanktionssystemet. Nærværende lovforslag går der-

for ud på ophævelse af den nævnte revisionsbestemmelse.

2. Selve narkotikaproblemet udvikling i 1969 og første halvår af 1970 og de foranstaltninger, der er truffet eller nu foreslås gennemført, er behandlet i den redegørelse, som kontaktudvalget vedrørende ungdomsnarkomanien har afgivet i september 1970. I det særlige kapitel, der omhandler justitsministeriets område, er bl. a. redegjort for den udvikling i antallet af sager, som politiet har konstateret, ligesom der er givet visse oplysninger om de anvendte reaktioner.

3. Det var ved gennemførelsen af den skærpede strafferamme i straffelovens § 191 en forudsætning, at det kun blev de virkelig farlige og grove tilfælde, der blev omfattet af den nye straffebestemmelse, samt at den forhøjede strafferamme ikke smittede af på de straffe, der fortsat skulle udmåles efter loven om euforiserende stoffer.

For at sikre, at denne forudsætning blev opfyldt, blev der af rigsadvokaten efter forhandling med justitsministeriet ved cirkulære af 15. juli 1969 givet nærmere regler om forfølgningen af sager vedrørende overtrædelse af lovgivningen om euforiserende stoffer. Cirkulæret svarer til det udkast, der havde været forelagt folketingsudvalget, jfr. FT 1968-69 Till. B. sp. 2649-54.

Justitsministeriet har fra rigsadvokaten modtaget en oversigt over 143 sager, som i tiden fra 1. oktober 1969 til 28. februar 1970 er afgjort efter loven om euforiserende stoffer, og som på grund af cirkulærets bestemmelser herom har været forelagt rigsadvokaten. Forelæggelse har ikke skullet ske i sager, der af politiet sluttes med advarsel, eller sager, hvor overtrædelserne af loven om euforiserende stoffer indgår som mindre betydende forhold i en samlet kriminalitet af anden karakter.

Det fremgår af oversigten, at ingen af de 33 tiltalte, som alene er anset skyldige i besiddelse af euforiserende stoffer til eget brug, er straffet med ubetinget frihedsstraf. 25 har fået bøde, 2 advarsel og 6 betinget dom.

I de 110 tilfælde, hvor tiltalte havde gjort sig skyldig i udbredelse af hash eller andre euforiserende stoffer, er sagerne afgjort ved bøder, betingede domme eller ubetinget frihedsstraf. Kun i ganske få tilfælde har straffen overstegit 6 måneders fængsel. Af de 110 tiltalte var 9 i alderen 15-17 år. Heraf er 5 anset med bøde, 2 med betinget dom og 2 med tiltalefrafald. I aldersgruppen 18-20 år var der i alt 59 tiltalte. Heraf er 18 anset med bøde, 17 med betinget dom, 1 med tiltalefrafald og 1 med foranstaltning efter straffelovens § 70, jfr. § 16. De resterende 22 er idømt ubetingede frihedsstraffe.

4. I maj 1970 modtog justitsministeriet en oversigt over de sager, der havde været forelagt rigsadvokaten med henblik på tiltalerejsning efter den nye bestemmelse i § 191. Oversigten omfatter 16 sager med i alt 26 tiltalte. De fleste af disse sager angår udlændinge, der har indført hash i en størrelsesorden af omkring 12-15 kg. svarende til en salgsværdi i Danmark på 40.000-60.000 kr.

To af sagerne er senere — i august måned 1970 — pådømt af højesteret.

I den ene sag idømtes en persisk og en tyrkisk statsborger hver 4 års fængsel henholdsvis for indsmugling af 60 kg. hash og for salg af 15 kg. hash og forsøg på salg af 8,1 kg. opium. Ved straffens fastsættelse lagde højesteret bl. a. vægt på, at de tiltalte havde været direkte led i en omfattende, international narkotikahandel.

I den anden sag blev en dansk statsborger idømt 2 års fængsel for salg af 20 kg. hash. Der blev ved strafudmålingen i denne sag taget hensyn til, at den pågældende var tidligere straffet.

En række yderligere sager for overtrædelse af straffelovens § 191, der af landsretterne er afgjort med fængsel fra 6 måneder til fængsel i 2 år, er for tiden under anke til højesteret.

Anvendelsen af bestemmelsen i § 191 har i øvrigt givet anledning til et spørgsmål til justitsministeren der blev besvaret i folketingets spørgetid den 6. maj 1970. Der henvises til FT 1969-70 sp. 5475-78.

5. Da man gennemførte den højere strafferamme i § 191, blev det fremhævet, at man ikke sigtede mod nogen skærpelse af det strafniveau, der var fastlagt i den hidtidige praksis, men at man når som helst kunne blive stillet over for alvorligere sager, hvor det dagældende maksimum på fængsel i indtil 2 år måtte anses for at være ganske utilstrækkeligt.

Udviklingen har, som det fremgår af det ovenfor anførte, bekræftet denne antagelse. Der forekommer også herhjemme narkotikakriminalitet af international karakter, hvor det er nødvendigt at kunne udmåle alvorlige straffe. I overensstemmelse med en indstilling om spørgsmålet, justitsministeriet har modtaget fra rigsadvokaten, finder man det derfor absolut påkrævet, at bestemmelsen i § 191 opretholdes.

6. Det skal samtidig fremhæves, at man på grundlag af rigsadvokatens tidligere nævnte cirkulære af 15. juli 1969 har været i stand til at opretholde det hidtidige reaktionsmønster over for personer, hvis forhold fortsat skulle behandles på grundlag af loven om euforiserende stoffer.

Denne praksis bør efter justitsministeriets opfattelse fastholdes. Efterforskningen og retsforfølgningen bør fortsat koncentreres om overtrædelser, som

består i indførsel, fremstilling, forarbejdning og salg af euforiserende stoffer; der vil i reglen ikke være anledning til at indlede undersøgelse med henblik på at pålægge strafansvar for besiddelse af euforiserende stoffer, når mistanken alene angår eget forbrug. Det udtales i forbindelse hermed i cirkulæret, at politiet bør vise tilbageholdenhed med af egen drift at indlede undersøgelse f. eks. på skoler, selv om man får formodning om, at der er konstateret misbrug af euforiserende stoffer. Justitsministeriet er bekendt med, at man fra pædagogisk side lægger afgørende vægt på opretholdelsen af denne tilstand. Det må fortsat anses for mest hensigtsmæssigt, at de retshåndhævende myndigheder ikke på eget initiativ griber ind på områder, hvor der findes en ledeelse, der selv har mulighed for at sikre, at samfundets regler overholdes.

7. Det folketingsudvalg, der behandlede forslaget om § 191, henstillede, at der blev udvist den yderste tilbageholdenhed med anvendelse af varetægtsfængsling over for unge lovovertrædere under 18 år. Et mindretal gav udtryk for den principielle opfattelse, at man helt burde undgå fængsling af personer under 18 år. Der burde derfor omgående tilvejebringes institutioner under børne- og ungdomsforsorgen, hvor den nødvendige isolation kunne finde sted, og hvor ungdomsnarkomaner kunne blive behandlet.

Spørgsmålet om at skabe de nødvendige alternativer til varetægtsfængsling af helt unge er blevet behandlet af kontaktudvalget vedrørende ungdomsnarkomanien, hvor både socialministeriet og justitsministeriet er repræsenteret. I kontaktudvalgets seneste betænkning har socialministeriet herefter stillet forslag om indretning af nogle observationsafdelinger til unge lovovertrædere, der af retsmyndighederne ønskes anbragt, medens straffesagen verserer.

8. I forbindelse med gennemførelsen af straffelovens § 191 blev det diskuteret, om det var påkrævet at placere bestemmelsen således, at der blev givet hjemmel til telefonaflytning, jfr. FT 1968-69 Till. B. sp. 2644-45. Fra folketingsudvalgets side blev der lagt vægt på, at der inden lovens revision søgtes tilvejebragt et erfaringsgrundlag, der nærmere kunne belyse, om det fortsat ville være påkrævet at oprettholde hjemmel til telefonaflytning.

Af de oplysninger, som justitsministeriet har modtaget fra rigsadvokaten, politidirektøren i København og politimestrene, fremgår, at adgangen til telefonaflytning i forbindelse med sager for overtrædelse af straffelovens § 191 indtil nu kun har været benyttet i et enkelt tilfælde (hvor sagen resulterede i udmålingen af 3 fængselsstraffe).

Rigsadvokaten har imidlertid over for justitsministeriet fremhævet, at dette ikke kan ses som udtryk for, at der ikke er behov for denne mulighed, men derimod for den forsigtighed, der vises med at anvende denne beføjelse. Da de grunde, der talte for at indføre en adgang til telefonaflytning, stadig består, og da der fortsat må ventes en tiltagende udvikling i de grovere former for narkotikakriminalitet, har rigsadvokaten over for justitsministeriet bestemt frarådet, at denne adgang bringes til ophør.

Justitsministeriet finder i overensstemmelse hermed, at adgangen til at kunne foretage telefonaflytning i forbindelse med opklaringen af sager efter straffelovens § 191 bør opretholdes. Det er fortsat justitsministeriets opfattelse, at narkotikahandelens bagmænd med hensyn til forbrydelsens almenfarlige karakter fuldt ud kan sidestilles med dem, der overtræder andre bestemmelser i straffelovens kapitel 20, over for hvilke retsplejelovens § 750 a åbner mulighed for telefonaflytning efter dommerkendelse. Adgangen til telefonaflytning vil fortsat — i overensstemmelse med tilkendegivelsen i forbindelse med gennemførelsen af reglen i § 191, jfr. FT 1968-69 Till. B. sp. 2644. — blive benyttet med største tilbageholdenhed.

I Sverige blev der i 1969, samtidig med forhøjelsen af strafmaksimum for de grove narkotikaovertrædelser til fængsel i 6 år, ved en selvstændig lov indført adgang til efter forudgående retskendelse at foretage telefonaflytning i disse sager. Denne adgang, der oprindeligt var tidsbegrænset til udgangen af juni måned 1970, er nu blevet forlænget. I det svenske lovforslag vedrørende ordningens forlængelse er det oplyst, at man i Sverige har foretaget aflytning i 23 sager, hvorved man bl. a. har afsløret en række indsmuglings- og salgsorganisationer. De svenske erfaringer bekræfter, at der er behov for i visse tilfælde at kunne anvende aflytning i bekæmpelsen af den organiserede narkotikakriminalitet.

RIGSHOSPITALET
 psykiatrisk klinik

Bilag I.

Notat.

1° Om „cannabisprodukternes farlighedsgrad“

Debatten omkring cannabis-problemets medicinske, psykologisk-psykiatriske og sociale aspekter har de senere år udkrystalliseret sig i et bærende synspunkt, som nu rent ud har antaget dogmets karakter: nemlig, at cannabis — her i landet helt overvejende i form af hashish (h) — i sammenligning med de øvrige hallucinogener (specielt LSD), opiaterne og de centralt stimulerende stoffer (specielt amfetamin) er at betragte som relativt harmløst og følgelig bør holdes skarpt ude fra disse, specielt når spørgsmålet drejer sig om de euforiserende stoffers retslige implikationer.

Påstanden om *h*'s relative ufarlighed begrundes i første række med: 1., at gentagen indtagelse ikke udvikler tolerance, d. v. s. at der ikke er tale om fysiologisk tilvænning; 2., at ophør af indtagelsen ikke medfører abstinenssymptomer, d. v. s. at der ikke er tale om fysisk afhængighed; 3., at den akutte intoxication, såvel hvad angår den euforiserende som den psykodeliske virkning, i almindelighed er af moderat sværhedsgrad; 4., at de medicinske komplikationer, specielt de akutte psykotiske episoder, er relativt sjældne og som regel kortvarige; 5., at der ikke foreligger sikker viden om kroniske følgetilstande og 6., at stofindtagelsen som sådan ikke kan tillægges nogen væsentlig kriminogen virkning.

De seneste års forskning og erfaringer har i det væsentlige bekræftet gyldigheden af de her nævnte karakteristika og dermed bestyrket tesen om *h*'s relative ufarlighed.

Hvad angår cannabis-problemets medicinske, psykologiske og psykiatriske aspekter kan henvises til *Finn Jørgensen: Cannabis (Marihuana). Medicinsk Årbog XI, Munksgaard, 1968.* Af nyere litteraturoversigter kan nævnes: *Mc Glothlin, W. R. and L. J. West: The Marihuana Problem: An Overview, Am. J. Psychiatry. 1968, 125, p-*

370-378 samt den svenske Socialstyrelses Narkomanvårdskomité's betænkning, III, del, p. 127-137, 1969.

Den stadig gentagne og kraftige betoning af *h*'s „relative“ ufarlighed har imidlertid haft til følge, at spørgsmålet om dets rent faktiske — „absolutte“ — virkning, resp. farlighed, er trængt i baggrunden af debatten og har især bevirket en bagatellisering af den kendsgerning, at den foreliggende baggrundsviden om en lang række af cannabis-problemets medicinske og psykologiske aspekter fremdeles er yderst mangelfuld.

En væsentlig del af de grundlæggende arbejder vedrørende cannabis's farmakologiske og psykologiske virkemåde er nu 25-30 år gamle. Først det sidste femårs eksplosive spredning af cannabisforbruget i den vestlige verden, specielt i de yngre aldersklasser, har påny accellereret forskningen inden for området. Vi befinder os således netop i disse år i en aktiv forskningsperiode, hvor nye meddelelser i hastig rækkefølge bidrager til en uddybning og modificering af den allerede foreliggende viden.

To forhold er i denne sammenhæng af særlig betydning: For det første, at det er lykkedes at renfremstille (*Isbell, 1967*), henholdsvis syntetisere (*Mechoulam et al., 1965*) den formentlig mest aktive komponent blandt cannabisprodukterne: Δ -1-tetrahydrocannabinol. Og for det andet, at det omsider synes muligt — ved anvendelse af den såkaldte tyndtlagskromatografiske metode — at spore cannabis-metabolitter i stofbrugerens urin (*Rafaelson og Christiansen, 1969*). Først med disse fund er der skabt grundlag for en rationel biologisk forskning inden for området, hvor man hidtil, idet man har været henvist til at anvende blandingsprodukter af til dels ukendt sammensætning, i vidt omfang har arbejdet i blinde.

Da de nævnte procedurer er overmåde komplicerede, henholdsvis endnu behæftet med stor usikkerhed, er størsteparten også af de seneste års studier baseret på anvendelsen af blandinger af produkter med den deraf flydende usikkerhed, hvad angår tolkningen af undersøgelsesresultaterne.

Det må således konstateres, at vi endnu befinder os ved begyndelsen af en rationel udforskning af cannabis' biologi og dermed også ved begyndelsen af en udredning af den med cannabis-indtagelse forbundne psykologisk-psykiatriske og sociale problematik.

I et forsøg på at belyse *h*'s „farlighedsgrad“ er det rimeligt at skelne mellem på den ene side fænomener, der knytter sig til den „akute“ indtagelse, henholdsvis til de tidligere stadier af et forbrug eller misbrug (A°) — og på den anden side fænomener, der knytter sig til et langtidsforbrug resp. kronisk misbrug (B°).

ad A°.

1°. I moderate doser har *h*. i almindelighed en let euforiserende og sederende virkning, som i nogen grad kan sammenlignes med alkohol's virkning. *H*. synes dog i højere grad end alkohol at influere på tankegangens coherens og på tidsoplevelsen, ligesom *h*.-virkningen i væsentlig højere grad er afhængig og påvirkelig af de omstændigheder, under hvilke stoffet indtages.

I højere doser fremkalder *h*. jævnlige fænomener, som kvalitativt forekommer beslægtet med hallucinogenernes, spec. LSD's effekt = perceptionsforstyrrelser, ændringer af legems- og tidsoplevelsen, hallucinatoriske oplevelser m. m. Dette har ført til den antagelse, at forskellen mellem *h*'s og de øvrige hallucinogeners effekt alene er af kvantitativ art, altså dosisbestemt. Herimod taler imidlertid bl. a. det forhold, at *h* i almindelighed virker beroligende og søvnfremkaldende, mens de „stærke“ hallucinogener typisk modvirker søvnens indtræden. Yderligere gælder det, at LSD i modsætning til *h*. medfører toleranse (fysiologisk tilvænning), og at *Isbell* og medarbejdere (1967) ikke har fundet „kryds-tolerance“ mellem tetrahydrocannabinol og LSD.

Mens *H*'s og LSD's biologiske virkningsmekanismer således synes at være kvalitativt

forskellige, er det af interesse at nævne et yderligere *klinisk* lighedspunkt mellem de to stoffer — nemlig det fænomen, at oplevelser i tilslutning til stofindtagelse, — fortrinsvis i form af visuelle forstyrrelser og abnorme legemssensationer — kan „melde sig“ spontant efter kortere eller længere tids stoffrihed, altså uden at den pågældende i den mellemliggende periode eller forud for genoplevelsen har indtaget stoffet. Dette har længe været kendt, når det drejer sig om LSD, idet „latensperioden“ her kan være af op til et års varighed, men det må nu anses for godtgjort, at sådanne *spontane genoplevelser* kan optræde også efter indtagelse af *h*.; dog er latensperioden her, efter de hidtidige erfaringer, af væsentligere kortere varighed (dage til uger), end hvad der kan ses efter LSD-indtagelse (*Keeler* et al., 1968). Fænomenet kan muligvis tages som udtryk for, at *h*. medfører en ganske indgribende modifikation af centralnervesystemets funktion. Skulle det vise sig at optræde nogenlunde hyppigt, indebærer det selvsagt en betragtelig, og indtil videre uforudsigelig, risikoforøgelse ved indtagelsen af *h*.

2°. Som nævnt må det anses for fastslået, at *h*. ikke medfører fysisk afhængighed i den forstand, at ophør af stofindtagelse udløser fysiske (fysiologiske) abstinenssymptomer. Addiction, som det typisk ses ved misbrug af stoffer af opiatgruppen, foreligger således ikke.

Omvendt må det anses for utvivlsomt, at *h*.-indtagelse i visse tilfælde kan føre til udvikling af såkaldt *psykisk afhængighed*, altså vanedannelse (habituation). Der er her ikke tale om et imperativt krav om at fortsætte med stofindtagelsen, men om en trang til eller et ønske om stadig påny at genopleve stofvirkningen, henholdsvis genopleve den situation — eventuelt det gruppetilhørsforhold — som kendetegner stofindtagelsen („involvement“).

Problemet omkring *h*'s vanedannende effekt, som naturligvis er af central betydning for en vurdering af stoffets „farlighed“, rummer en lang række indtil nu ubesvarede eller kun delvis besvarede spørgsmål. Når problemet er så vanskeligt at angribe, beror det bl. a. på, at de persongrupper, hvor en psykisk afhængighed af „ren“ *h*.-indtagelse kan formodes at foreligge, i vid udstrækning

unddrager sig undersøgelse, mens det om andre gælder, at „vanen“ regelmæssigt at indtage *h.* er afløst af afhængighed af stærkere virkende stoffer, som nu ganske overskygger *h.*-problematikken. Den omstændighed, at 65 pct. af *h.*-brugerne i en ægyptisk undersøgelse (Soueif, 1967) angav, at de ønskede, de var i stand til at holde op, er formentlig med rette taget til indtægt for, at psykisk afhængighed af *h.*-indtagelse er et relativt hyppigt forekommende fænomen (McGlothlin a. West, 1968).

Af åbne spørgsmål i relation til *h.*-vane-dannelsens problematik skal nævnes to særlig betydningsfulde. For det første: hvilke ingredienser i *h.*-indtagelsens psykologiske virkning, resp. i indtagelsesproceduren og situationen deromkring, ligger fortrinsvis til grund for trangen til at fortsætte? Den sedative virkning? Den psykedeliske effekt? „The involvement“? Og for det andet: Er det muligt at karakterisere personkategorier, som står i særlig fare for at udvikle psykisk afhængighed — og dermed misbrug — af *h.*?

Undersøgelser foretaget i lande, hvor brugen af *h.* gennem generationer har været vidt udbredt, bl. a. Indien, Ægypten og Marokko, bidrager, alene i kraft af de fra de vestlige samfund afvigende sociale og kulturelle mønstre, kun i ringe grad til besvarelse af disse spørgsmål (se bl. a. Abdulla, 1953; Soueif, 1967; Murphy, 1963; Sigg, 1960) — Og fra Vesteuropa og USA ses større systematiske studier hidtil ikke at foreligge (Narkomanvårdskomitéens Betänkande, Stockholm, 1969).

Det er umiddelbart indlysende, at talrige faktorer vil indgå som parametre i den nødvendigvis yderst komplekse besvarelse af spørgsmålet om *h.*-vane-dannelsens årsagsforhold: stoffets biologiske aktivitet, dosisstørrelse og indtagelsesmåde på den ene side; personlighedskarakteristika, emotionelle, eventuelt neurotiske faktorer og muligvis egentlig psykisk sygdom på den anden side; og endelig, men ikke mindst: sociale, familiære, „subkulturelle“ og ideologiske faktorer, sammenvævet med de førstnævnte.

Uanset spørgsmålets kompleksitet forekommer imidlertid tilvejebringelsen af langt flere erfaringer vedrørende *h.*-vane-dannelsens årsagsforhold og udbredelse, end hvad der hidtil foreligger, at være den nødvendige

forudsætning for, at foranstaltninger af principielt helt ny og fundamentalt indgribende karakter kan anses for motiveret.

3°. Med hensyn til det stærkt debatterede spørgsmål om *h.*-indtagelsens relation til misbrug af andre hallucinogener, opiater og centralstimulerende stoffer har en undersøgelse af 350 hospitalsindlagte unge medicinmisbrugere fra Storkøbenhavn bekræftet de hidtidige herhenhørende erfaringer, idet der i 97 pct. af tilfældene forelå et *h.*-forbrug forud for misbruget af de stærkere virkende stoffer (Haastrup, 1970). I undersøgelsen har man søgt at belyse årsagerne til, at patienterne gik videre fra cannabis til de sværere stoffer. Af resultaterne skal anføres, at mindre end 1 pct. af de adspurgte angav at være overgået til andre stoffer på grund af en pludselig opstået mangel på cannabis. En eventuel lettelse af adgangen til *h.* synes således uden betydning i denne sammenhæng.

Det kan imidlertid anses for fastslået, at *h.*'s farmakologiske effekt som sådan ikke betinger overgang til stærkere virkende stoffer, ligesom det er utvivlsomt, at kun et mindretal af alle cannabisbrugere går videre til andre euforiserende midler, — i så fald formentlig overvejende af personlighedsmæssige, sociale og miljømæssige årsager. Som det nedenfor vil blive fremhævet, indebærer på den anden side cannabis's psykologiske og adfærdssædrende virkning hos visse unge en betragtelig risiko for i sig selv at bringe de pågældende i berøring med miljøer, hvor de såkaldte „hårde“ stoffer finder anvendelse.

4°. Som forventeligt har spørgsmålet om det stigende *h.*-forbrugs betydning specielt for trafiksikkerheden de senere år tiltrukket sig særlig opmærksomhed. En række experimentelle undersøgelser (bl. a. Clark et al, 1968; Rafaelsen og medarb., 1970) har her bidraget til en udvidelse af kendskabet til den indvirkning, *h.*-indtagelse har specielt på de perceptuelle og motoriske funktioner. Afhængig af dosisstørrelse influerer *h.* således på hastigheds- og afstandsbedømmelsen, reaktionstid og tidsoplevelse, muskelkoordination og — i videste forstand — selvkontrollen. Indtagelse af *h.* må efter de foreliggende erfaringer anses for prohibitiv for at føre motorkøretøj. Det tidligere omtalte fæno-

men med *spontan* genopblussen af rus-symptomer uden umiddelbar forudgående *h.*-indtagelse får i denne forbindelse særlig betydning.

ad B°.

1°. Erfaringer til belysning af spørgsmålet om eventuel blivende skadevirkning af langtidsindtagelse af *h.* er i det væsentlige baseret på meddelelser fra lande som Indien, Ægypten og Marokko, hvor cannabisforbruget har været vidt udbredt gennem generationer. Efter disse skulle kroniske psykoser (specielt hallucinoser) og organiske demens-tilstande være et endog meget hyppigt forekommende fænomen hos vedholdende cannabis-brugere (bl. a. *Benabud*, 1957). Muligheden af sammenfaldende alkoholmisbrug, ernærings sygdomme og kroniske infektioner gør det imidlertid uhyre vanskeligt at vurdere de foreliggende meddelelser. Spørgsmålet må indtil videre anses for åbent.

2°. Hovedinteressen inden for den kliniske cannabisforskning har de seneste år samlet sig om stoffets indvirkning på de *helt unges personlighed og adfærdsmønster*, specielt i aldersklasserne 11-16 år, hvor stofforbruget også her i landet synes at vinde stigende udbredelse.

De hidtidige erfaringer har ført til den tentative opstilling af det såkaldte „amotivational syndrome“, som af *McGlothlin og West* (1968) beskrives som følger:

„Kliniske iagttagelser viser, at regelmæssig brug af marihuana kan bidrage til udviklingen af en personlighed, som er karakteriseret ved passivitet, indadvendthed og svigtende motivation. For mange studenter af middelklassen har brugen af betydelige mængder marihuana affødt en gradvis overgang fra en konform, præstationsorienteret adfærd til en afslappet, ubekymret omkringvandren.

Det er vanskeligt at udskille sociale faktorer og lejlighedsvis brug af LSD som årsagsmomenter, men det synes som om regelmæssig brug af marihuana meget vel kan bidrage til visse karakteristiske personlighedsforandringer især hos suggestible unge. Disse forandringer omfatter apati og manglende effektivitet, mindsket evne eller vilje til at realisere langsigtede planer, til at overvinde skuffelser, at koncentrere sig gennem

længere perioder, følge rutinen og drage nytte af nye erfaringer. Verbale præstationer, såvel hvad angår skrift som tale, viser sig ofte forringet.

Sådanne personer udviser en høj grad af introversion, engageres alene af det nærværende på bekostning af fremtidsmål, ligesom de udviser en udtalt tendens til regressiv, infantil, magisk tænkning. De tillægger sig selv større skabende evne, men er objektivt set mindre produktive. De synes at lide mindre under livets vanskeligheder, men samtidig gradvis at unddrage sig dets udfordringer“.

Denne beskrivelse af „the amotivational syndrome“ bekræftes af meddelelser specielt fra pædagogisk side her i landet, hvor lignende udviklinger er iagttaget blandt helt unge *h.*-rygere. Det er uomtvisteligt, at den „personlighedsændring“ i retning af passivitet stigende til apati, indifferens og tab af gængse aspirationer, som her manifesterer sig i præpuberteten, *kan* betyde et knæk på livslinien, som vil vise sig uoprettelig. Hvor tit kommer, at disse unge vil føle sig fristet til at opøge kredse, hvis holdning til deres „asociale“ livsstil er mere tolerant, end hvad tilfældet er i deres hjemlige miljø, — kontakter, som i sig selv, d. v. s. uanset en eventuel legalisering af *h.*, indebærer risiko for at medføre en overgang til brug af stærkere virkende stoffer.

2°.

Det må betones, at den her givne oversigt, som blot repræsenterer et udsnit af de aktuelle forskningsbestrebelse for forbindelse med cannabis-problematikken, alene, eller i hvert fald ganske overvejende, vedrører problemkredsens medicinske (farmakologiske), psykologiske og psykiatriske aspekter. Den sociale, kriminologiske og først og fremmest behandlingsmæssige problematik er således ikke berørt.

Alligevel vil det være fremgået, at en mangfoldighed af spørgsmål venter på deres besvarelse. Blandt de særlig påtrængende og sådanne over hvilke de nærmeste års forskning kan forventes at ville kaste mere lys, skal nævnes:

1°. Cannabisprodukternes *skabne i organismen*, herunder specielt deres udskillelsesforhold.

En udredning af disse forhold — som først nu ligger inden for mulighedernes grænse — er den nødvendige forudsætning for iværksættelsen af en rationel eksperimentel forskning, specielt vedrørende stoffernes psykologiske effekt.

2°. *Cannabisprodukternes akutte indvirkning på de psykiske funktioner.*

Det drejer sig her om experimental-psykologiske studier, dels under anvendelse af laboratoriemæssige metodikker med henblik på en objektiv beskrivelse af de perceptuelle, cognitive, motorisk og koordinatoriske funktionsændringer under *h.*-påvirkning — dels under anvendelse af den såkaldte fænomenologiske metode med henblik på en beskrivelse af de subjektive oplevelser under *h.*-påvirkning.

Ikke mindst i relation til det presserende spørgsmål: *h.*-rygning/førerbevis er sådanne eksperimentelle undersøgelser af vigtighed. De bør kombineres med studier over stofinteraktion, d. v. s. undersøgelser over kombinationseffekten af cannabisprodukter og andre stoffer, specielt alkohol.

3°. *Den psykiske afhængighed af cannabis*, altså spørgsmålet om vanedannelse i forbindelse med nydelse af *h.*

Som nævnt drejer det sig her på den ene side om at klarlægge, hvilke faktorer, knyttet til *h.*-nydelsen som sådan, der *motiverer* de pågældende for regelmæssig brug af stoffet i betragtelige doser, dels at klarlægge hvilke individuelle resp. sociale faktorer, der *disponerer* til vanemæssig brug af stoffet.

En klarlæggelse af disse forhold er den nødvendige forudsætning for iværksættelsen af rationelle modforanstaltninger.

4°. *Overgangen fra nydelse af cannabis til misbrug af stærkere virkende stoffer.*

Opgaven vil her være dels at klarlægge omfanget af en sådan udvikling, dels at belyse de individuelle og sociale faktorer, der *disponerer* til fænomenet.

3°. Langfristede forskningsmål.

Som nævnt må spørgsmålet om, hvorvidt længerevarende regelmæssig cannabis-indtagelse i sig selv medfører blivende psykiske resp. somatiske skadevirkninger, indtil nu anses for ubesvaret. Undersøgelser fra en

række asiatiske og afrikanske lande taler derfor, men som anført er meddelelelserne vanskelige at vurdere.

Da et cannabis-problem af større omfang i den vestlige verden kun har bestået i en relativ kort årrække, har forskningen her ikke hidtil kunnet bidrage til spørgsmålets besvarelse. Det må forventes, at der endnu vil gå en rum tid, før dette helt afgørende problem er klarlagt.

Der er i det ovenstående ikke taget stilling til betimeligheden af, ved en eventuel ændring af narkotika-lovgivningen, at tillægge cannabisprodukterne en særstilling blandt de euforiserende, resp. hallucinogene stoffer — men blot anført visse præmisser til en konklusion, som andre må drage.

I korthed lader disse præmisser sig sammenligne i en konstatering af, at den foreliggende viden, såvel set ud fra et medicinsk som fra et psykologisk og socialt synspunkt, er nødtørftig og mangelfuld, og at en systematisk forskning inden for væsentlige områder af den samlede cannabisproblematik kun er i sin vorden. Det må forventes, at de kommende års forskning dels vil kunne give svar på en række hidtil åbne spørgsmål, hvoraf et udsnit er omtalt i herværende oversigt, dels vil tvinge os til at modificere visse dogmatiske forestillinger om problemet i sin helhed.

Som udtryk for et *synspunkt* — ikke baseret på empiri — skal slutteligt peges på tre ting:

For det første, at cannabisproblemet, således som det manifesterer sig i den vestlige verden i disse år, er intimt sammenvævet med og til dels båret frem af subkulturelle og individual- og socialfilosofiske strømninger, om hvis levedygtighed det forekommer altfor tidligt at spå.

For det andet, at cannabisproblemet fremdeles i det væsentlige er et storbyproblem, men at det må forekomme overmåde tvivlsomt, om dette fortsat vil gælde, i fald adgangen til stoffet gøres principielt lettere.

Og for det tredje og som det måske væsentligste: en eventuel „frigivelse“ eller legalisering må anses for uigenkaldelig; — uanset konsekvensernes mulige alvor vil vejen tilbage næppe være farbar.

September 1970.

Villars Lunn.

Notat.

De biologiske aktive indholdsstoffer i cannabisprodukter er cannabinoler, herunder først og fremmest Δ 1-tetrahydrocannabinol. Bedømmelse af cannabisprodukters farlighedsgrad kan kun ske ud fra kendskab til de rene aktive indholdsstoffers kvantitative virkning og virkemåde, i forbindelse med viden om de enkelte cannabisprodukters indhold (koncentration) af de rene aktive indholdsstoffer.

Rene Δ 1-tetrahydrocannabinolpræparater blev første gang fremstillet i 1967 dels af *Isbell* gennem isolation fra marihuana gennem „counter current distribution“, dels af *Mechoulam* og medarbejdere ved kemisk syntese. Begge fremstillingsmåder kræver overordentlig komplicerede kemiske procedurer og er, så vidt mig bekendt, kun gentaget af ganske enkelte forskergrupper i de siden forløbne ca. 3 år. På lignende måde kan andre cannabinoler isoleres eller fremstilles i ren form. Kun i de sidste 3 år har rent Δ 1-THC været til disposition for biologisk, herunder psykologisk forskning, og man kan vist roligt hævde, som bl. a. udtrykt af *Farnworth*, at al biologisk forskning med cannabis uden anvendelse af renfremstillede aktive enkeltstoffer er værdiløs, da man ellers ikke vil være i stand til at henføre resultaterne til virkningen af bestemte kemiske komponenter. Dette synspunkt underbygges af den kendsgerning, at forskellige cannabisprodukter har særdeles varierende indhold af de to formentlig aktive indholdsstoffer, samt at f. eks. Δ 1-THC nedbrydes under opbevaring, hvorfor det én gang bestemte indhold ikke siger noget om forholdene for det samme produkt på et senere tidspunkt. Dette forhold er også klarlagt gennem undersøgelser på toksikologisk afdeling på Universitetets farmakologiske institut i København.

De beskedne, tilgængelige mængder af Δ 1-THC er benyttet til to principielle undersøgelserformer, nemlig 1) kinetiske omsæt-

ningsstudier hos forsøgsdyr efter radioaktiv mærkning med tritium (^3H) eller carbon-14; og 2) undersøgelser over virkningen på biologiske funktioner, herunder toksikologiske studier.

Formålet med de kinetiske omsætningsstudier er at kortlægge omdannelsesvejene i organismen og klarlægge den hastighed, hvormed de forskellige omdannelsesprodukter dannes og forlader organismen. Sådanne undersøgelser udføres på forsøgsdyr, f. eks. har professor *Argurells* gruppe i Stockholm en undersøgelse i gang med rotter som forsøgsdyr, og en gruppe her i København, hvori jeg selv deltager, arbejder med undersøgelser på grise, der på mange punkter — også vedrørende omsætningen af fremmedstoffer — minder om mennesket! Man ønsker gennem sådanne undersøgelser at etablere dyreeksperimentelle modelstudier, der kan danne basis for undersøgelser på mennesker, idet man derved får oplysninger om, hvilke kemiske produkter man kan forvente at finde, og yderligere ud fra dyreforsøg har mulighed for at gennemføre menneskeundersøgelserne med doser, der er mindst mulige (forsøgshygiejne og etik) og samtidigt tilstrækkelige til at give konklusive resultater. Det skal i denne forbindelse fremhæves, at man intet steds i verden har metoder, der med sikkerhed kan afgøre — gennem undersøgelse af blod, urin eller andet — om en person har indtaget cannabispræparater. Kun i forsøg, hvor man har urin fra det samme individ forud for cannabisindtagelse, kan man i visse tilfælde påvise reaktioner ved f. eks. tyndtlagskromatografi og gaskromatografi, hvis opståen kan henføres til cannabis — men de samme reaktioner findes overordentligt hyppigt i urin fra normale kontrolpersoner, der aldrig har været eksponeret for cannabis.

Da man fra biologiske undersøgelser er klar over, at cannabisindtagelse påvirker en række funktioner af betydning for f. eks.

trafikikkerheden, herunder motorik, reaktionsevne og reaktionstid, afstandsbedømmelse, for slet ikke at tale om den psykiske reaktivitet på stimuli og den søvnfremkaldende virkning, virker det helt urealistisk blot at tænke på en frigivelse af cannabis-indtagelse i vort komplicerede samfundsliv.

Med hensyn til undersøgelser over påvirkningen af biologiske funktioner findes der kun et begrænset antal studier af de foran anførte grunde, nemlig den korte tid, man har haft renfremstillede cannabinoler til disposition for forskningen, og de små mængder, der er til disposition. De publicerede biologiske forsøg viser, at cannabinoler påvirker blodtryk, puls, åndedrætsfunktion, temperaturregulation. Et nyligt publiceret arbejde (Kubena & Barry) demonstrerer, at Δ 1-THC øger sovetiden og reducerer spontanmotilitet efter barbituratindgift til rotter i doser, der i sig selv er uden virkning, ligesom der også synes at være en interaktion med amfetamin og lignende stoffer. Dette frembyder alvorlige perspektiver vedrørende eventuel potensering af samtidigt

indtagne lægemidlers virkning på motoriske funktioner.

Det ovennævnte åbner en række spørgsmål, som er relevante forskningsobjekter inden for cannabisområdet, og som i dag er under udvikling. Jeg mener imidlertid, at det vil være urealistisk at tro, at få års forskning vil åbne rimelig mulighed for at kunne tillade sig at administrere cannabis som legal rusgift i samfundet. Man må efter min mening sidestille problemet med alkohol med hensyn til den samfundsmæssige risiko, og de mange forskellige aktive komponenter og selvdestruktionen ved opbevaring gør problemet vedrørende cannabis langt mere kompliceret end alkoholproblemet. At sidestille cannabis med tobak er efter min opfattelse også helt urealistisk alene på grund af den påviselige psykedele virkning samt de ændringer af koordination, motorik, reaktionsevne og reaktionstid, afstandsbedømmelse osv., som kan opstå ved cannabisforbrug, dybtgående ændringer, som slet ikke kendes i forbindelse med tobaksnydelse.

Den 3. september 1970.

Jens Schou.

UNDERVISNINGSMINISTERIET

Konsulenten i sager vedr. ungdomsarkomani.

Bilag 3.

Notat.

Som nævnt i professor Lunn's notat, hvor blandt andet mæc Glöthlin og West 1968 citeres, er der en udbredt international mistanke om den personlighedsændrende virkning af hyppigt hashbrug gennem længere tid. Denne mistanke synes underbygget af erfaringer fra det danske skolevæsen.

Skolens iagttagelser viser i det mindste 2 typer af hashrygere:

For det første en måske stor gruppe, hvis holdning til skolearbejde og til de ideologier, som bl. a. bygger på en antagelse om hashens relative harmløshed, medfører en formindsket udnyttelse af undervisningstilbuddet for disse personers vedkommende. Der fremkommer et billede af uddannelsesmæssige præstationer, der ligger noget under det gennemsnitlige præstationsniveau for den gruppe eller klasse, som disse elever op-rindeligt tilhørte.

At disse elever ryger hash, får således kun sekundær relation til deres uddannelses-mæssige skæbne.

For det andet ses imidlertid også en betydelig gruppe af skoleelever, som er vel-motiverede for skolearbejdet, og hvis egen-skaber giver en under normale forhold statistisk velbegrundet formodning om tilhørs-forhold netop inden for det sædvanlige præ-stationsniveau.

Disse elever er hyppigt skadede af deres hashforbrug alene, idet deres indlærings-arbejde synes besværliggjort, organisationen af deres hukommelse synes svækket, kon-centrationsevnen stærkt nedsat, personlig-hedsrelieffet er udfladet i retning af intro-version, manglende initiativ og varige kon-taktvanskeligheder. Sådanne elever oplever langsomt, udramatisk en fremadskridende sænkning af deres præstationer i forhold til klassens eller gruppens gennemsnitlige præ-stationsniveau. Letbeskrivelige konsekven-ser af denne udvikling kan først iagttages i løbet af fra 2-10 måneder, hvorfor det fra

lærerens side er vanskeligt at give den for-nødne uddannelsesmæssige og standpunkts-mæssige vejledning om den individuelle elevs situation. Dette fører hyppigt til over-siddelser eller til førtidige udmeldelser fra skolesystemet, ligesom der iagttages hyp-pige skoleskift og forøgede tilpasningsvan-skeligheder med adfærdsafvigelse som al-mindeligt forekommende symptomer.

Det er imidlertid på nuværende tidspunkt ikke muligt at give præcise talmæssige vur-deringer af omfanget af disse virkninger. Skolerne og deres forældre kredse ser meget alvorligt på disse fænomener, og da antallet stiger, forstærkes bekymringen, ikke mindst på kostskoler, efterskoler, højskoler og andre skoler med indeboende elever. For at imøde-gå den her antydede usikkerhed, planlægger undervisningsministeriet i samarbejde med Københavns universitet, Sociologisk institut og Danmarks pædagogiske Institut en til-bundsgående undersøgelse over alle uddan-nelses-anomalier inden for det danske sam-lede skolevæsen i skoleårene 1967-70. Her-under forsøges udtaget fænomener, der enten kan ligge til grund for sikre oplys-ninger vedrørende ovennævnte problematik eller udgøre materiale for opstillingen af en arbejdshypotese vedrørende hashrygningen, den være sig sporadisk eller regelmæssig, og de med denne følgende skolemæssige konse-kvenser. Lignende undersøgelser påtænkes foretaget i Sverige.

Det må understreges, at antallet af skole- elever med skadevoldende brug af andre stoffer end hash, tilsyneladende er ringe, hvilket betyder, at ovennævnte oplysninger udelukkende omtaler virkninger af selve præparaterne fra *cannabis sativa*.

Endelig ser det ud til, at skolen i dag ikke synes at have nogen holdningsbearbej-dende virkning imod de ungdomsideologier, der bl. a. omfatter agitation for brugen af hash og LSD etc., hvilket sætter situationen

i relief med henblik på alle sider af det forebyggende arbejde i skoler, ungdomsklubber, ungdomsforeninger o. lign. Man har fra Amerika erfaringer for den skade mod kontakten mellem generationerne i hjem og skole, som opstod, da lærerne i deres kundskabsmeddelelse underviste om Darwinismen og moderne udviklingslære, mens forældrene holdt bibelens skabelshistorie i hævd.

Efter min opfattelse er forholdet mellem den sobre og videnskabsnære kundskabsmeddelelse, der tilstræbes i skolen på den ene side, og den som følge af uvidenhed op-

ståede udvikling blandt forældrene, fra uro og angst til fordømmelse og aggression, som er det typiske billede i det danske samfund, på den anden side, lige så skadeligt som det førstnævnte, og fremmede for den samme gruppemekanik.

De her skitserede forhold sammen med de herskende diskussioner om højskoler, landbrugsskoler, husholdningsskoler og efterskoler problemer med stofbrugende afvigere er kun et utilstrækkeligt billede af den uhyre komplicerede situation, samfundet er inde i.

Oktober 1970.

Peter Schiøler.